№ 65. ԱՊՐԻԼԻ 27 (ՄԱՅԻՍԻ 9) 1878 ԱՊՐԻԼԻ 27 (ՄԱՅԻՍԻ 9) № 65

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի:

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը և պ. Ծատուրեանի խանութում

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թիֆլիսի քաղաքին հարկաւոր բարեկարգութիւնը:—Ներքին տեսութիւն: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսութիւն: Լորդ Դերբիի ատենաբանութիւնը: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—«Մշակի» հեռագիրներ:—Յայտարարութիւններ:—Տեղեկացոյց:—Բանասիրական: Մանկական յիշատակներից:

ԹԻՖԼԻՍ ՔԱՂԱՔԻՆ ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թիֆլիս քաղաքը կովկասեան փոխարքայութեան մայրաքաղաք լինելով, կարող է մի և նոյն ժամանակ, իր բնակիչների թւին նայելով, համարվել գաւառական մեծ քաղաքներից մին: Թիֆլիս ունի ութսուն հազար բնակիչ:

Եւ այդ տեսակ մեծ քաղաք, որ վարչական կենտրոն է կովկասեան փոխարքայութեան, որ մեր երկրի վաճառականութեան և արդիւնագործութեան կենտրոն է, շատ բարեկարգութիւններից զուրկ է, որոնք անհրաժեշտ են ամեն, մինչև անգամ նրանից փոքր, քաղաքի գոյութեան համար:

Մեր Թիֆլիս քաղաքին գըլխաւորապէս անհրաժեշտ են հետեւեալ չորս հիմնական բարեկարգութիւնները:

Հարկաւոր է ջրանցք անցկացնել:

Հարկաւոր է գլուխ բերել անմաքրութեան խողովակների ստորերկրեայ սիստեմը:

Պէտք է աշխատել բուսականութիւն բազմացնել, ծառեր տնկելով թէ փողոցների ափերում և հրապարակներում, և թէ քաղաքիս շրջականերում:

Վերջապէս հարկաւոր է շինել երկրորդ կամուրջ Կուր գետի վրա, որ կապէր քաղաքիս երկու մասերը մի յարմար և լայն ուղիով և միջոց տար թէ անցուդարձների և թէ ապրանքների յարաբերութեանը, բացի մեր այժմեան եղած միակ կամուրջից, ունենալ և մի այլ կամուրջ, երթևեկութեան մի այլ ճանապարհ: Այդ երկրորդ կամուրջը, մեր կարծիքով, պէտք է կապէ քաղաքիս Վէրա անուանված թաղը, կամ գոնէ Գօլօվինսկի պրօսպէկտի վերի ծայրը Կուր գետի դիմացի ափի հետ, փոթի-Թիֆլիսեան երկաթուղու կայարանի և մաքսատան մօտակայքում: Այդ կամուրջը պէտք է լինի, ի հարկէ, լայն երկաթեայ կամուրջ:

Ահա, մեր կարծիքով, այն չորս գլխաւոր պահանջները, որոնց իրագործելը հիմնական պայման են Թիֆլիսի բարեկարգութեան համար, անպայման պահանջ են Թիֆլիսի պէս մեծ քաղաքի գոյութեան համար:

Այդ նշանաւոր կէտերի մասին դժբաղդաբար դեռ չէ մտածել մեր քաղաքային վարչութիւնը: Երբեւէ կը մտածէ նա ապագայում, կը հո՞գայ այդ անհրաժեշտ բարեկարգութիւնների իրագործման մասին քաղաքային Դումայի և Ուպրավայի գալու կազմակերպութիւնը....

Այդ ցոյց կը տայ ապագան:

Իսկ մենք մեր կողմից յոյս ունենք դեռ շատ անգամ վերադառնալ այդ նշանաւոր խնդրին:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Շամախի, 4 ապրիլի

Ուղարկում ենք ձեզ Շամախու երկսեռ դըպրոցների մատենադարանի 1877 թւի հաշիւը. խոնարհաբար խնդրում ենք բարեհաճէք տպագրելու ձեր լրագրի մէջ:

1877 թւի յունվարի 1-ին մնացել էր զուտ գումար 587 ր. 76 կ., նոյն թւին ստացած մուտքն է 122 ր. 92 կ., ընդամենը 710 ր. 60 կոպէկ:

1877 թւում եղել են ծախք հայերէն և ռուսերէն գրքերի, օրագրաց և լրագրաց համար 158 ր. 49 կ., ուստի դուրս գալով ծախքը մուտքից 1-ին յունվարի 1878 թ. մնում է պատրաստի 552 ր. 19 կ., 1877 թ. յունվարի 1-ին մատենադարանը ունէր 622 հեղինակութիւնք, 1333 հատ գրքեր, այս թւի ընթացքում աւելացած են 26 հեղ., 31 հատ գրքեր, որով 1878 թւի յունվարի 1-ին մնում է 648 հեղինակութիւնք, 1364 գրքեր որոնց արժողութիւնն է 1349 ր. 19 կոպէկ:

1877 թւին վեր են առած ընթերցանութեան համար գրքեր 514 հատ, հաշւելով Շամախի բնակվող 2500 հայ բնակիչների վրա՝ իւրաքանչիւր 4 հոգուն ընկնում է համարեա մի գիրք:

1878 թւին մատենադարանի անդամների միաձայն հաւանութեամբ ընտրվեցան մատենադարանի համար գործակատարներ պ. պ. Գէորգ Կաճկաճեանց, Աղ. Զախարեանց, Աղ. Տէր-Սահակեանց և Մարտիրոս Թումանեանց. սրանցից առաջինը վարում է գանձապահութեան պաշտօն, իսկ երկրորդը գրապահութեան, երրորդը կը լինի առաջինի օգնական, իսկ չորրորդը երկրորդի:

Գործակատարք մատենադարանի { Գանձապահ Գէորգ Խ. Կաճկաճեանց
Գրապահ. Աղ. Զախարեանց
Աղ. Տէր-Սահակեանց }

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԻՑ

(Նուիրում է հայ մանկավարժներին)

I

Աւագ հինգշաբթին, չարչարանաց օրը, ամեն տարի իմ կեանքում ամենաթշուառ օր է եղել ինձ համար:

Ես ունեմ հինգ մեծակշիռ պատճառներ այդ օրը չը սիրելու՝ ա) այդ օրը, ինչպէս յայտնի է հրէաները չարչարեցին Յիսուսին: բ) Այդ օրը, վեց տարեկան հասակումս, ես անզգուշութեամբ բարձր դարակից թաւալգլոր արեցի մեր բոլոր զատիկ օրվայ համար ներկված ձուաների կողովը, և այսպէսով միանգամայն զրկվեցայ իմ քառասուն և ինն սև օրերի վարդագոյն մխիթարութիւններից: գ) Այդ օրը, սկսած եօթ տարեկան հասակից մինչև չեմ իմանում որ հասակս, ես ստիպված էի առաւօտից մինչև կէս գիշեր մեծ մօրս հետ ծոմապահութեամբ եկեղեցում անցկացնել բոլոր չորս երկար ժամասացութիւններին էլ ներկայ գտնվելու համար: դ) Այդ օրը, վախճանվեցաւ մայրս, երկար չարչարանքներ կրելուց յետոյ: ե) Այդ օրը ես աշխարհ եկայ:

Նոյնպէս նաև սաստիկ ատում եմ գլուխ բառը, և դրա համար էլ ունեմ երեք բաւական իրաւացի պատճառներ:

Ուսումնարանում, այբբենարանից կամ սաղմոսից իմ համարը ասելիս, ես երբէք չէի կարողանում այդ բառի առաջին տառը արտասանել այնպէս ինչպէս պահանջում էր իմ պօլսեցի խալֆան, այլ հնչում էի այնպէս, ինչպէս հնչում է ժողովուրդը մեզանում, կամ Հայաստանում: Զարմանալին ու միանգամայն ցաւալին այն էր, որ բոլոր միւս բառերի մէջ ինձ շատ լաւ էր աջողում այդ տառի որպէս նաև բ, դ, ջ տառերի սխալ արտասանութիւնը, բացի անպիտան գըլխից, որ օրինաւոր խաթաբալա էր իմ գլխին, ըստ որում իմ խալֆան, ամեն անգամ երբ պատահում էր ինձ կարդալ յիշեալ բառը, այնպիսի ուժգին հարվածներ էր տալիս իմ գլխին, որ աչքերիցս կայծեր էին ցայտում... օրինակի համար, ես կարդում էի՝ աջ քո հո-վա-նի լի-ցի ի վե-րա... և ահա պատահում է ինձ իմ խոչընդոտը, բայց խալֆան շարունակում էր ինքը իմ տեղ՝ քըլխոյ, քըլխոյ, քըլխոյ, մի և նոյն ժամանակ իր հովանացրած աջովը իմ գլխին էլ չեչտելով:

Բայց ամենամեծ դժբաղդութիւն պատահեց իմ գլխին, այն հանգամանքից, որ ես հինգ տարեկան հասակումս չը հասկացայ գլուխ զարկ խօսքի իմաստը, որ է գլուխ տուր (КЛАНЯЙСЯ), և պարզամտութեամբ նոյնանշան համարեցի նրան գլխին զարկ խօսքի հետ, որը ես շատ լաւ էի հասկանում, ըստ որում իմ դայեակը, երբ ես տակաւին օրօրոցում էի, առնելով իմ թաթիկը և խփելով իմ մեծ քրոջ փոքրիկ գլխին, ասում էր անդադար՝ զարկ գլխին, զարկ գլխին: Բանը այն է, որ իմ ազգականներից մինը, մի խիստ դաժան բնաւորութեան տէր մարդ, չափազանց հաւատում էր աստղահմայութեան և այլ կախարդութիւններին: Այս պատճառով նա շատ սիրում էր մեր քաղաքի մօլլաներից մինին և ստէպ հրաւիրելով նրան իր մօտ, երկար բարակ խորհրդակցում էր այդ ծածկագէտ իմաստունի հետ երազների, թաքուն գանձերի և այլ այս տեսակ բաների վրա: Մի օր այդ մօլլան, դուրս գալով մեր տանից, ըստ սովորութեան կռնատակին մի մեծ գիրք դրած, յանկարծ կանգնեց աղբիւրի մօտ ուր ես մի թասով ջրի հետ խաղ էի անում, և կամեցաւ ջուր խմել: իմ ազգականը, տեսնելով, որ այդ յարմար աուիթ է ինձ ծառայութիւն կամ քաղաքավարութիւն ուսուցանելու, վազեց եկաւ իմ մօտ, առաւ ձեռքիցս թասը, և եօթն անգամ լուանալուց յետոյ, լցրեց նրան ջրով և հրամայեց ինձ որ մօլլին տանեմ: Ես տարայ ջրի թասը....Բայց դժբաղդութիւնը այդ տեղ չէ, այլ այն էր օրհասականը, որ երբ ջուրը խմվելուց յետոյ ես իմ թասը նորից ձեռք առած ուզում էի իմ առաջվայ խաղը շարունակել, իմ պարոն ազգականը թևիցս քաշքշելով կանչում էր անդադար. «գլուխ զարկ, գլուխ զարկ»...Եւ ահա այստեղ է անցքի բուն կատաստրօֆը: Ես, թերևս հաւատարիմ իմ դայեակի խօսքին, կամ գուցէ կարծելով, թէ իմ ազգականը որ և իցէ ոխ պահած ունի մօլլի դէմ և ինձանից վրէժխնդրութիւն է պահանջում,—մազ մնաց որ կաւեղէն թասս մօլլի գըլխին տրաքցնէի, եթէ ազգականիս հզօր աջը, պահպանելով մօլլին, նետած չը մնէր ինձ բակի հեռաւոր խորշերից մինը....

Այդ օրից սկսած, ամեն անգամ մօլլա տեսնելիս, ես չփոթում եմ վերոյիշեալ օրհասական բառերի իմաստը....

II

Իմ առաջին դպրոցական յիշատակները շատ սակաւ են և մթին: Հասակս առնելուց յետոյ, մեծ մայրս միշտ պատմում էր, թէ ինչպէս մի գեղեցիկ առաւօտ երբ ես դեռ վեց տարեկան մանուկ՝ ուրախ, զուարթ վազվզում էի փողոցներում,—պատահում է ինձ իմ կնքահայրը և թևիցս բռնած տանում է ինձ ուղղակի ուսումնարան և իբրև դպրոցի հոգաբարձու առանց այլ և այլի հրամայում է խալֆային ինձ նորեկների կարգը դասել:

Ուսումնարանը բաղկացած էր երեք դասարաններից: Ես մտայ ի հարկէ ստորինը և մնացի այնտեղ երեք տարի: Չը նայելով որ ինձ շատ անգամ ծոյլ էին անուանում, ես այնու ամենայնիւ այնչափ աշխատասէր գտնվեցայ, որ այդ կարճ ժամանակամիջոցում, այսինքն ընդամենը երեք տարվայ մէջ, կարողացայ աւարտել երեք գիրք՝ այբբենարան, պզտիկ սաղմոս, և մեծ սաղմոս, այն ինչ շատերը հազիւ չորրորդ կամ հինգերորդ տարին մեծ սաղմոսին էին հասնում: Այն ինչ ուրախութիւն էր, երբ ես մի տարուց յետոյ հասայ այբբենարանիս վերջին երեսի վեցավանկ բառերին՝ աշխատողականացին ու գաւաղանաւիրածին: Յաջորդ ակադէմիական տարվայ սկզբին ես հետս բերեցի մի նոր պստիկ սաղմոս մետաքսեայ նոր նախշուն աղլուխի մէջ փաթաթած, որոնցից առաջինը ինձ համար էր, իսկ երկրորդը — իմ խալֆային: Մի և նոյնը կրկնվեցաւ նաև երրորդ տարին այն զանազանութեամբ միայն, որ այս անգամին սաղմոսն էլ, աղլուխն էլ աւելի մեծ ընդարձակութիւն ստացան: Եւ ինչպէս պարզամիտ էի ես այն ժամանակ.... Ամեն անգամ, երբ խալֆան իմ ընծայած թաշկինակով քիթն էր սրբում (որ շատ յաճախ էր պատահում քթախոտի պատճառով) իմ վրա կարծես մի տեսակ հպարտութիւն էր գալիս, այն վայրկեաններում ես ինքս ինձ կարծես գերազանց էի զգում իմ միւս դասընկերներից, և միշտ կարծում էի, թէ խալֆան ինձ հետ աւելի ներողամտութեամբ պէտք է վարվի, քան թէ ուրիշների հետ, որ ի հարկէ, երբէք չէր պատահում, բացի ակադէմիական տարվայ առաջին օրերից:

Ստորին դասարանում երեք տարվայ դպրոցական կեանքս ոչ մի յիշատակ չէ թողել ինձանում: Միտս են միայն դասարանի մկները, որոնք գըրեթէ ամեն օր, երբ յայտնի երկար ժամերին տիրապետում էր խորին գերեզմանական լռութիւնը (ըստ որում խալֆան և աշակերտներից շատերը քնած էին լինում), դուրս էին գալիս իրանց ծակերից ու մեր արձանացած դրութենից քաջալերված, արձակ համարձակ զբօսնում էին մեր ոտների տակ: Ես նրանց նոյնչափ լաւ էի ճանաչում, որչափ իմ դասընկերներին. ես մինչև անգամ տալ էի նրանցից իւրաքանչիւրին իրան մի որոշ յատկութեան համեմատ առանձին մա-

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ՃԻԲՐԱՑԵԼԻՑ տիկին Նադեժդա Վարդապետեանց խնդրում է մեզ յայտնել, որ յօգուտ գաղթականների ստացած 72 ր., որի մասին տպած էր «Մշակի» № 46 մէջ, Ճիբրայելումն է հաւաքած և ոչ թէ Գանձակում։

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ հաղորդում են, որ այնտեղ յունվարի մէկից մինչև ապրիլի 15-ը ծաղիկով մեռած երեխաների թիւը միայն հայոց թաղում հասնում է 480—490-ի, իսկ պօլիցիան ամբողջ քաղաքում մեռած երեխաների թիւը նշանակել է ընդամենը 150։

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են, որ այնտեղի բաղանիքի առանձին համարներից մէկում ատրճանակով ինքը իրան սպանել է մի ռուս աստիճանաւոր։ Պատմում են, որ ինքնասպանութեան պատճառը եղել է արքունական փողերի վատնելը։

—

Մեզ գրում են Փիփ գիւղից, որ այնտեղ առողջացնում են կատաղած շներից կծածներին, եթէ կծելուց յետոյ միայն վեց օր է անցել։ Առողջացնելու միջոցը մի ընտանեկան գաղտնիք է, որ միայն մահվան անկողնի մօտ պատմվում է հետևեալ սերունդին։

—

ԴԱՐՍԻՑ մեզ գրում են հետևեալը. «Բաղիշից եկող ճանապարհորդները պատմում են, որ նորերումս այնտեղ քուրդերը և չէրքէսները կողոպտել են մի քանի հայ ընտանիքներ։ Բաղիշից մի վերստ հեռաւորութեամբ նոյն չարագործները պատահում են մի հայ ներկարարի իր հինգ բանւորների հետ։ Սրանցից մէկին սպանում են, միւսներին վիրաւորում և բոլորի ունեցածները կողոպտում են»։

—

Մեզ պատմում են, որ ԹԻՖԼԻՍԻ քահանաներից մէկը քարոզի ժամանակ ասում է հետևեալը. «Օրերումս մի մարդ միւսին հարցնում էր—էշ ես թէ չ՞ուն—և երբ միւսը չը հասկացաւ, այսպէս պարզեց—պա՞ս ես, թէ ուտիս։— Սրանից երևում է, որ պաս պահողը չը հասկանալով պասի նշանակութիւնը էշ է, իսկ պաս ուտողը շուն է, որովհետև անառակութիւն է անում»։ Լսողները սառած նայում էին միմեանց։

—

Մեզ պատմում են, որ ԹԻՖԼԻՍԻ տանտէրերը հարստահարում են Հայաստանից եկած հայ մշակներին, կտրելով նրանց օրական ծանր աշխատանքի վարձից մի քանի կօպէկ։

—

Այս օրերս անցնելով ԹԻՖԼԻՍԻ փողոցներում, նկատում ենք մի քանի մարդիկ թիւրք սոլդատների շորերով և սկզբից կարծում ենք որ թիւրք գերիներ են։ Բայց զինուորների երեսին լաւ նայելուց յետոյ, համոզվում ենք որ թիւրքեր չեն։ Մօտենալով այդ մարդիկներին և ռուսերէն լեզուով դիմելով նրանց, իմանում ենք հետևեալը։ Այդ երիտասարդները պատկանում են մեր իմերէլ միլիցիային և պատերազմի մէջ գերի էին ընկել թիւրքերի մօտ։ Թիւրքերը հանել էին նրանցից նրանց ունեցած շորերը և շատ վատ են կերակրել նրանց գերութեան ժամանակ։ Այժմ վերադարձնելով Ռուսաստանին այդ մարդկանց, թիւրքերը հագցրին նրանց իրանց զինուորների հին, պատռած շորերը։ Այդ իմերէլ միլիցիօնէրները հիւանդ են երևում և գանգատվում են որ ոչինչ չունեն ուտելու։ Նոքա դիմել են մեզ խնդրելով որ փոքր ինչ փող ընծայենք նրանց հաց առնելու համար։

—

Մեզ խնդրում են յայտնել որ ատամնաբոյժ պ. Օբրէխտ, որ հինգշաբթի օրերը ընդունում է ատամնացաւ ունեցողներին ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքային Բժշկանոցի մէջ, նոյնպէս ընդունում է ձրիապէս չքաւոր հիւանդներին և իր տանը, Բժշկանոցի վարչութեան տոմսակներով։

—

Ապրիլի 26-ին առաւօտեան ժամի երեքին ԹԻՖԼԻՍԻ Բագրատիօնովսկայա փողոցի վրա գտնվող իշխան Մուխրանսկու տանը բնակվող Կասումովի մօտ մտան տաս և երկու անյայտ աւազակներ։ Չարագործները դանակով փորել էին փողոցի մուտքի դուռը, և բաց արել։ Գողերը ծանր վիրաւորեցին Կասումովին և խոհարարին րէվօլվերի գնտակով, իսկ մի կնոջ և Վարլամովի 12 տարեկան աղջկան, որ առաջինը օգնութիւն էր կանչել, վիրաւորել են խանջալով։ Փողոցում ոչ մի պօլիցիական չէ եղել։ Երկու ժամ շարունակ միասվածների տանից օգնութիւն էին կանչում և րէվօլվերներ էին արձակում, բայց ոչ մի պօլիցիական չերևաց։ Միայն առաւօտը, երբ ամեն բան վերջացել էր և գողերը փախել էին, նոր էին պօլիցիականները երևացել։

—

Յիշեցնում ենք մեր ընթերցողներին, որ այսօր ԹԻՖԼԻՍԻ ամառային թատրօնում հայերէն ներկայացումն կը լինի բարեգործական նպատակով։

—

ԹԻՖԼԻՍԻ Սապէօրնայա փողոցում ապրիլի 24-ին մի տուն է քանդվել։ Երկու մարդ մնացել են աւերակների տակ, մէկը վիրաւորվել է, միւսը մեռել։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՐԴ ԴԷՐԲԻԻ ԱՏԵՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—

(Շարունակութիւն և վերջ)

Դուք չէք կարող յուսալ որ ցամաքի վրա մեծ գործ կը տեսնէք պահեստի զօրքերի օգնութեամբ, որովհետև այն տէրութեան դէմ պիտի կռուէք, որին Նապօլէօն չը կարողացաւ նուաճել 500,000 մարդով։ Ռուսաստանից երկիւղ չունենք որ յարձակվի մեզ վրա, միայն թէ գուցէ խոտրիգաներով գաղտնի յարաբերութիւններ հաստատէ Հնդկաստանում բնիկ տեղացիների գլխաւորների հետ, մեր իշխանութիւնը տկարացնելու համար։

Մի այնպիսի երկրի մէջ որ կառավարվում է ժողովրդից, ինչպէս է Անգլիան. այնպիսի երկրի մէջ ուր ժողովուրդը դիւրաւ գրգռվում է և անհամբեր սպասում է պատերազմից անմիջական արդիւնքներ տեսնել. այնպիսի երկրի մէջ ուր ժողովուրդը շուտով գանգատվում է իր զօրաբանակից եթէ անկարելի բաներ չը գործէ,—յիշում էք անշուշտ թէ ժողովուրդը ինչ դրութեան մէջ էր Անգլիայում Ղրիմի պատերազմի ժամանակ,—հարկաւոր է զգուշել այնպիսի պատերազմներից որոնք երկարատև և թանկագին կը լինեն և վերջապէս ապարդիւն կը մնան վճռական արդիւնքի չը հասնելով։

Այժմ հարցնում եմ թէ ովքեր կը լինեն մեր դաշնակիցներ պատերազմի ժամանակ։ Մի այնպիսի հարց է այդ, որին այնչափ հմտութիւն ունենք որ կարող ենք մի կարծիք գոյացնել։

Գերմանական կառավարութիւնը յայտնապէս ցոյց տուեց, այս խառնակութիւնների սկզբից, իր համակրութիւնը Ռուսաստանին։ Մենք, առաւել ևս, կարող ենք յուսալ որ նա չէզոք մնայ, թէպէտ այդ չէզոքութիւնն էլ մեզ բարեկամական դիրքով չի լինի։

Ֆրանսիայի մէջ մի քաղաքական մարդ չէք գտնի որ յանձնառու լինի երկրորդ անգամ Ղրիմի պատերազմը բանալով, դրա հետևանքի պատասխանատուութիւնը իր վրա առնել։ Ֆրանսիայի մէջ ժողովուրդը երբէք համակրած չէ Ղրիմի պատերազմին. այն ժամանակ կայսրը իր անձնական և գերդաստանի շահի համար ձեռնարկեց այդ պատերազմին։ Նա որոշել էր զոհել 100 հազար Ֆրանսիացի զօրք իր ցանկացած փառքը և յարգանքը ստանալու համար և իր նպատակին հասաւ երկու կառավարութիւնների հետ դաշնակցելով։

Ֆրանսիայից անցնենք Իտալիա։ Այդ տեղ գործերի դրութիւնը շատ փոխված է 1854 թուից յետոյ։ 1854 թ. ի Սարդինիան Իտալիայի հետ միացած է այժմ և ես չեմ կարծում որ կարողանաք շատ յոյս դնել Իտալիայի դաշնակցութեան վրայ։

Մնում է մի մեծ տէրութիւն, Աւստրիան։ Ես համոզված եմ որ եթէ ուզում էք փոքր ի շատէ աջողվելու յուսով մի դաշնակից որոնել, պէտք է որ դարձնէք ձեր աչքերը դէպի Վիէննա։ Բայց մի և նոյն ժամանակ կարծում եմ որ շատ խոհեմութիւն չի լինի չափից աւելի վստահիլ աւստրիական շահերի վրա։ (Ծափահարութիւններ ընդդիմադիր կուսակցութեան նստարանների վրա։) Նախ որ երեք կայսրների մէջ եղած յարաբերութիւնները յայտնի են. յետոյ, Աւստրիան եթէ ոչ յանդգնութիւն, մեծ համարձակութիւն արած կը լինի Ռուսաստանի հետ բարեկամութիւնը դադարեցնելով, եթէ դոնէ չը կարողանայ վստահիլ Թիւրքիայի օգնութեան կամ չէզոքութեան վրա։ Բացի սրանից, աւստրիական կայսրութիւնը այնպիսի հանգամանքների մէջ է գտնվում որ մի նոր պատերազմի...

կանում. Մանաւանդ շատ լաւ միտս է «Գոնջոտը» որ մի անգամ համարձակվեցաւ նաև մըտնել մեր խալֆայի ոտնամանի մէջ, որտեղից նըրան մեծ դժուարութեամբ դուրս հանեցինք։

Ես շատ սիրում էի մեր մկները.... Քանի քանի անգամ այբբենարանը կամ սաղմոսը առաջիս, ես նախանձով նայում էի Գոնջոտի վրա, որ սևորակ վառվռուն աչքերը վրաս անկած, կարծես ուզում էր ինձ ասել՝ «Տես, ո՞րչափ երջանիկ ենք մենք, որ ոչ այբբենարանի պէտք ունենք և ոչ էլ սաղմոսների. մենք չենք վախենում նաև քո խալֆայից. այո, մինչև անգամ այնքան համարձակ ենք, որ մտնում ենք նրա ոտնամանների մէջ, այն ինչ դու, խեղճ տղայ, ահ ու դողով մօտենում ես նրան դասդ ասելու....»

Ասացի, թէ այդ ժամանակից ես շատ բան մոռացել եմ, և եթէ մոռացած էլ չը լինէի, դարձեալ բոլորը մանրամասնաբար չէի յիշատակի։ Բաւական է միայն ասել, թէ այդ ամբողջ երեք տարվայ ընթացքում իմ կրթութիւնը գնաց խակ և խակ այն ճանապարհով, ինչ ճանապարհով որ այժմ էլ գնում է Հայկի զաւակներից շատերինը։

III

Վերին դասարաններում դէկօրացիան փոխվում է և սորա հետ բեմի կառավարիչը և ներկայացումը։ Դերասաններից մնում է միայն առաջնկայ պատմութեան հերոսը իր մի քանի դասընկերներով։ Ստորին դասարանից մենք շատ բան դուրս չը բերինք՝ հայերէն անսայթաք կարդալ առանց հասկանալու և վայելուչ գրել դարձեալ առանց հասկանալու,—ահա այն ամբողջ պաշարը որ կարողացանք ժողովել չորս տարվայ ընթացքում։ Շատ բան չը սովորեցինք նաև վերին դասատան մէջ, ուր նոյնպէս երեք տարի մնացինք, չը նայելով որ ուսանելի առարկայքը այստեղ աւելի բազմաթիւ էին։ Մեզ ասում էին թէ մենք ուսանում ենք քերականութիւն հայոց և ռուսաց լեզուների, թուաբանութիւն, տոմարակալութիւն սուրբ գրոց, ընդհանուր և հայոց պատմութիւն, աշխարհագրութիւն և այլն։ Բոլոր այս առարկաներից մենք միայն պատմութիւնների մէջ առաջադիմութիւն արինք և ահա ինչ պատճառով։

Ն....վերին դասարանի ուսուցիչը պօլսեցի էր, բայց այս բառը պէտք չէ բոլորովին հասկանալ այն մտքով, ինչպէս հասկանում են շատերը, մանաւանդ երբ խօսք է լինում մանկավարժութեան վրա։ Այժմ այս մակդիրը շատ բարի համբաւ չէ վայելում մեզանում շնորհիւ բազմաթիւ դիր թափառական պօլսեցի տիրացուների կամ ուսուցիչների։ Ն....այդ տեսակներից չէր։ Նրա անցեալը բոլոր իր մանրամասնութիւններով յայտնի չէր քաղաքացոց. այսչափ միայն գիտէին, որ նա Պօլսի հռչակաւոր մանկավարժների մինի մօտ օգնական է եղել։ Նա վաղուց հաստատ արմատ էր գցել մեր քաղաքի մէջ, ամուսնացած լինելով մի լաւ ընտանիքի աղջկայ հետ, և արդէն երբ ես մտայ նրա ձեռքի տակ, արդէն բազմաթիւ շաւաւիղներ էր արձակել։ Նրա բընակարանը շատ վայելուչ էր, նրա ապրուստը ոչնչով պակաս չէր քաղաքի առաջնակարգ մեծատունների ապրուստից։

Արդէն վաղուց յայտնի, մաշված ճշմարտութիւն է, որ մարդու արտաքինը ընդհանրապէս աշխարհիս վրա և մասնաւորապէս մեզ հայերիս մօտ մեծ դեր է խաղում, նա հասարակութեան մէջ փառք, պատիւ ու համարմունք ձեռք գցելու համար նոյնչափ մեծ զօրաւոր գործիչ է, որչափ փողը, մեր դարու այս ամենամեծ գործիչներից մինը։ Ճշմարիտն ասած, իմ պատուելին (այդ տիտղոսը նա ինքն էր բերել իր հետ Պօլսից), չը նայելով բոլոր իր արժանաւորութիւններին, դժուար թէ ամբողջ հասարակութեան սէրն ու յարգանքը գրաւէր, եթէ բնութիւնը շնորհած չը լինէր նրան մի խելացի, փիլիսոփայական կերպարանք, որ ակամայ պատկառանք էր ազդում իւրաքանչիւր հասարակ մահկանացուի վրա։ Նրա արժանաւորութիւններից մինն էլ այն էր, որ նա գիտութեամբ էլ բաւական գերազանցում էր իր միւս քաղաքակիցներից, որոնք այն ժամանակները անպակաս էին մեզ մօտ և որոնցից մինը իբրև վարժապետ, միւսը տիրացու, երրորդը վաճառական թուրքի ապրանքների, իսկ բոլորն էլ շատ սակաւ բացառութեամբ վերին աստիճանի «պօլիտիկալ» մարդիկ, քաշ էին գալիս քաղաքից քաղաք իրանց բաղդը չինելու, տարածելով ուրիշ շատ անպիտան բաների հետ միասին նաև հայկական տաւերի սըխալ արտասանութիւնը։

Իմ պատուելին շատ լաւ էր հասկանում մարդկանց հետ վարվելու եղանակը, նրանց «Ջուրը գտնելը», ինչպէս ասում են մեզանում։ Բայց այս նա անում էր մի այնպիսի հիանալի ճարտարութեամբ, որ ոչ ոք նրա վարմունքի մէջ կարող չէր նշմարել աչքի ընկնող մի շողոքորթիչ կամ ստրկական ձև, այլ ընդհակառակ բանը մինչև այնտեղ էր հասցրել, որ նա ինքը դարձել էր մի ճշմարիտ աղա, որին միւս աղաները ստիպված էին շողոքորթել և նրա խօսքը իբրև օրէնք, իբրև պատգամ ընդունել և կատարել առանց ընդդիմութեան։

Նրա դասատուութեան եղանակը ի հարկէ հին էր, և այդ մասին նրան չէր կարելի մեղադրել, ըստ որում քառասներորդ ու յիսներորդ թուականներին մինչև անգամ ամբողջ Ռուսաստանում շատ սակաւ անձինք կային, որոնք փոքր ի շատէ ծանօթ լինէին Պեստալոցցու և սրա հետևողների մտքերի հետ։ Բայց մի լաւութիւն ունէր մեր պատուելին, այն է պատմելու տաղանդ։ Սուրբ գրոց, հայոց և ընդհանուր պատմութիւնները մենք այնպէս սիրում էինք լսել նրա բերանից, որ այդ առարկաների դասախօսութեան օրը մեզ համար ճշմարիտ տօնախմբութիւն էր։ Նա հարկաւ ոչինչ գաղափար չունէր նիւթերի նպատակայարմար ընտրութեան վրա այնպէս, ինչպէս այժմ պահանջում է նոր մանկավարժութիւնը,—նա սիրում էր միշտ պատմել առասպելները։ Մենք նոյնչափ և կարելի է ասել աւելի մեծ ուշադրութեամբ մտիկ էինք տալիս նրան, որքան մեր մեծ մօր հէքիաթներին կամ մեր դասընկերներից մինի առակներին, որ սա իր հօրից լսելով, միւս օրը վաղ առաւօտեան հաղորդում էր ամենքիս։ Չը նայելով որ մենք մեր պատմութեան դասագրքերը շատ սակաւ էինք կարդում, դասի ժամանակ այնպիսի ճըշդութեամբ կրկնում էինք մի անգամ պատմվածը՝ որ մեր պատուելին, իր կամքի հակառակ, կարող չէր իր երեսի վրա աննշմարելի անել նոյն միջոցին զգացած ուրախութիւնը։ Նա ինքն էլ շատ սիրում էր այդ առարկաները՝ պատմութեան դասերը նա միշտ վաղ էր սկսում և ուշ վերջացնում, այն ինչ այլ առարկաների վերաբերութեամբ ժամանակի մեծ ճշդութիւն էր պահպանում։ Այն ժամերին նրա սովորական խստութիւնն էլ մեզ համար չօշափելի կերպով նուազվում էր. նա դառնում էր մեղմ և ներողամիտ մինչև անգամ այնպիսի բաների նկատմամբ, որոնց, համար մենք ուրիշ ժամանակ անպատճառ ապտակ էինք ստանում նրանից։

Յիշեալ թուլութիւնը յատուկ է մեր մանկավարժներից շատերին, որոնք ստիպված են շատ առարկաներ ուսուցանել։ Նրանք շատ անգամ այս կամ այն ինչ պատճառով աւելի մեծ սիրով դաս են տալիս մի բան միայն, և այդ նախապատուութիւնը, որ տրվում է մի առարկայի միւսների վրա, անպատճառ նկատելի է լինում աշակերտներին, այս պատճառով սրանք էլ իրանց կողմից աւելի մեծ փութաջանութեամբ սովորում են այն ինչ որ ուսուցիչը սիրում է դասախօսել, բոլորովին անփոյթ լինելով միւսների վերաբերութեամբ։

IV

Նրան, ինչպէս երևում է, հետաքրքրում էին բնական գիտութիւնները։ Իմ ընկերներից մի քանիսը լսել էին պատուելու դրացիներից թէ նրա մօտ տեսել են մի հրաշալի գործիք կամ ապակի, որի միջոցով մազի թելը մեր եկեղեցու

րազմի էլ ձախորդութիւնը կարող է բոլորովին թուլացնել նրան։ Իր գանձը նեղ դրութեան մէջ է և շատ ժամանակ չէ անցկացել որ հինգ կամ վեց միլիոնի պատրաստ փող ունենալու համար դժուարութիւններ կրեց. Եւ երբ մտածում եմ որ Աւստրիան կազմված է զանազան ազգերից և ժողովրդներից, ես ասում եմ որ Աւստրիան այդ բոլոր անհամաձայն տարրերով չէ կարող մի բոլորովին վստահելի դաշնակից լինել։

Ահա այս դրութեան մէջ է մեր դաշնակիցների հարցը. և ես հարցնում եմ թէ պարտաւո՞ր ենք, ինչպէս որ շատերը մտածում են, զահավիժվել պատերազմի մէջ։ (Ուժգին ծափահարութիւններ)։

Ի՞նչ նպատակով պիտի անենք պատերազմը և ինչ պիտի լինի նրա հետեւանքը։ Մի բան շատ յայտնի է որ եթէ մի ժամանակ կարող էիք պաշտպանել Թիւրքիային, այսօր չէք կարող այլ ևս վերահաստատել նրան։ Ուրեմն եթէ չէ կարելի վերահաստատել Թիւրքիային, ինչ կը լինի ձեր նպատակը, որին դեռ հետեւում էք, եթէ ոչ այստեղ մի սահման որոշել, այնտեղ մի քաղաք ազատել և դրամական տուգանքը պակասեցնել։ Այդ հետեւանքին շատ կարելի է հասնել դիպլոմատիական բանակցութիւններով և ես հարկ չեմ տեսնում որ կառավարութիւնը պարտաւորվէր զէնքի հրաւիրել ցամաքային պահեստի զօրքերը։

Մենք պատերազմի սկզբից չէ՞ինք մնացած ենք որովհետև գիտէինք արդէն որ ռուս-թիւրքական պատերազմը մի կերպով միայն վերջանալ կարող էր։ Եթէ սպասված հետեւանքին չէք հասած, ուրեմն դուք ինչ հետեւանքի սպասում էիք։

Շատ ժամանակ չը կայ որ մի պատերազմ վերջացաւ տիրող գերդաստանի կործանմամբ, Ֆրանսիայի կայսերական գերդաստանի։ Եւ չեմ կարծում որ կործանված ժամանակ շատերը համակիր եղած լինէին նրան։

Եթէ պատերազմ անէք, անկարելի կը լինի ձեզ ունենալ աւելի քան ձեր փափագածների մի փոքրիկ մասը։ Դուք չէք կործանի ռուսական ազգեցութիւնը և նրա տեղ չէք հաստատի անգլիական ազգեցութիւնը, որովհետև ռուսաց ազգեցութիւնը տիրապետում է այն երկրի մէջ որ Բօլգարիա անունը պիտի ստանայ։

Պատերազմով ձեր բոլոր շահածը էլի պիտի ստիպվէք պահանջել մի նոր պատերազմով, քսան կամ քսան և հինգ տարուց յետոյ։ Մենք կարծում էինք որ ամեն բան արած էինք 1856 թւին և այսօր իմանում ենք թէ որչափ խաբված ենք եղել մեր կարծիքի մէջ։

Երջանիկ կը համարեմ ինձ եթէ տեսնեմ որ Անգլիան ստանում է իր փափագածը խաղաղական և դիպլոմատիական միջոցներով որովհետև մինչև այժմ իմ լսած բոլոր փաստերով ես չեմ համոզված թէ պատերազմը անհրաժեշտ հարկաւոր լինի արդի հանգամանքներում։ Եւ երբ բացարձակ հարկաւոր չէ, այդ պատերազմը սկսված կը լինի առանց որոշ նպատակի, մինչ ժողովրդի կարծիքներն էլ հակառակ մասերի բաժանված են և հաւանական է որ այդ պատերազմի մէջ և ոչ մի դաշնակից էլ չէնք ունենալ։ (Ուժգին ծափահարութիւններ ընդդիմադիր կուսակցութեան նստարանների վրա)։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, 12 ապրիլի, 1878

Իզմիրլեան սրբազան եկած է Կ. Պօլիս. Դեռ ինք չը հասած, իւր պաշտօնին նկատմամբ զանազան լուրեր էին տարածված և ամեն մարդ անհամբեր կը սպասէր իւր վերադարձին։

Այս օրեր լուր տարածուեցաւ թէ Զէյթունի հայերը կը մերժեն կառավարութեան տուրք վճարել և կուզեն իւրեանց նախկին դրութիւնը ձեռք բերել։ Թէպէտ այդ լուրը հրատարակված է Հալէբի «Եփրատ» լրագրին մէջ, բայց ուրիշ և ոչ մի կողմէ զայն հաստատող տեղեկութիւններ եկած չեն դեռ։ Առ այժմ մեր բոլոր գիտցածն այս է որ Զէյթունէն մի վարդապետ եկած է Կ. Պօլիս տուրքի վերաբերեալ խնդիրներու կարգադրութեանը համար։

Գալով քաղաքական դրութեան, կերևի թէ Թիւրք կառավարութիւնը չէզոք կը մնայ ռուսաց և անգլիացւոց մէջ։ Նորընտիր պաշտօնեաները անգոյն քաղաքականութեան տէր անձեր են։ Անգլիայի կողմնակից Վէֆիկ-փաշան և Ռուսիայի կողմնակից Բէուֆ-փաշան միանգամայն հեռացած են պաշտօնէ և այս ամենը կարծել կը տան թէ Թիւրքիան կուզէ չէզոքութիւն պահել։ Իսկ պալատը բոլորովին ռուսասէր է. պալատականները այնպիսի յարգանքով կը խօսին Նիկօլայ դքսին նկատմամբ, ինչպէս սուլթանին։

Քաղաքիս դրամական և առևտրական վիճակը շատ վատթարացած է թղթադրամին պատճառով։ Ամեն բան սարսափելի կերպով թանգացած է. միսին հոխան 40 ղրուշ է թղթադրամով. հացին հոխան 6 ղրուշ։ Օրական 7—8 ղրուշ շահող մի գործաւոր ինչպէս պիտի կարողանայ պահել իւր ընտանիքը։

Այնու ամենայնիւ մի խումբ մարդեր որոց մէջ կը գտնուին մանաւանդ յոյներ, շատ կը շահին, որովհետև ամեն օր հարիւրաւոր ռուս զօրականներ կերթևեկեն այստեղ և կաֆէի համար, ճաշարանները, ծխավաճառանոցները և այլ այդպիսի տեղեր առատ փողեր կը վճարեն որոնց հինգ, տաս անգամ աւելի բարձր գիներով կը ծախեն այդ յոյները։ Իսկ բաւական հայեր ալ կան որ հաց և այլ այդպիսի ուտեստներ և մանր բաներ տանելով Այ-Ստեֆանոս կը ծախեն։

Կ. Պօլսի մէջ մի կողմէն աղքատութիւնը շատցած է, միւս կողմէն ալ անմաքրութիւնը, որովհետև ամեն փողոց լի է տաճիկ գաղթականներով, որք ամենակեղտոտ, կիսավայրենի և զարշելի մարդեր են։ Իւրեանց տեսքն անգամ զզուանք կը բերէ մարդու։ Առաւօտէն մինչև երեկոյ փողոցները քարայատակներու վրա տարածուած կը նստին. Նոցա անմաքրութեան պատճառով մարդ չէ կարող իւրեանց մօտէն անցնիլ առանց քիթը բռնելու։ Տիֆ հիւանդութիւնը տարածեցին այս կողմեր և բաւական մեռնողներ կան։

Հ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Mémorial Diplomatique» լրագրի խօսքին նայելով, Անգլիայի կառավարութիւնը առաջարկած է հետեւեալ պայմանները. Բալկանեան սարերի հիւսիսակողմը գտնվող Բօլգարիայի մասը միանայ Ռումինիայի հետ, Հայաստանին տրվի ինքնավարութիւն, Ռուսաստանի պահանջած պատերազմական տուգանքը կէսի չափ պակասեցրած լինի, Յունաստանի սահմանագլուխը ուղղվի և Կ. Պօլսի նեղուցներից անցնող նաւերից տուրք առնվի ինպաստ Օսմանեան արժեթուղթ ունեցող պարտատէրերի։

—Վիէննայի «Politische Correspondenz» լրագրին հեռագրում են, որ չը նայելով Անգլիայի բոլոր աշխատութիւններին, որ կամենում է Բ. Դրան և Յունաստանի մէջ միջնորդ լինել, այնու ամենայնիւ այս պետութիւնների մէջ եղած յարաբերութիւնները բարեկամական չեն։ Դեռ ևս նորերումս, Աթէնքի Թիւրքաց դեսպան Ֆօտիադէս-Բէյ, յունաց կառավարութեան նոր ծանր առաջարկութիւններ արաւ, այն օգնութեան պատճառով, որ ստանում են Յունաստանից, Թեսալիայում և Եպիրոսում գտնվող ապստամբները։ Այս առաջարկութիւններից յետոյ, Ֆօտիադէս-Բէյը մինչև անգամ սպառնաց դիպլոմատիական յարաբերութիւնները կտրել։ Արտաքին գործերի մինիստր Դէլիանիսը պատասխանեց որ աչքի առաջ ունենալով բաշիբուզուկների կատարած բարբարոսութիւնները, յունաց կառավարութիւնը մինչև անգամ անկարող էր արգելել իր հպատակներին որ վաղեն օգնութիւն հասցնել իրանց ազգակիցներին և հաւատակիցներին։ Նորերումս յունաց կառավարութիւնը Մալվինա չոգենաւով ստացաւ 37. արմստրօնգեան թնդանօթներ և տորպէդներ։ Ապստամբները մերժել են օտար պետութիւնների հիւպատոսների վօլօյում առաջարկած զինադադարը։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 ապրիլի։ Հայոց եկեղեցում պատարագ մատուցվեցաւ և այդ կատարվեցաւ սպանված հայ զինուորների համար։ Պատարագիչը Թիւրքիայի Հայերի պատգամաւոր Խորէն Նարբէյ արքեպիսկոպոսն էր։ Պատարագին ներկայ էր փառաւոր յաղթութիւնների հերոս կոմս Լօրիս-Մելիքօվ։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 24 ապրիլի (6 մայիսի)։ Պատրաստվում են ապստամբել Կանադան։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 24 ապրիլի (6 մայիսի)։ Շակիր-փաշան կուղևորվի Ս. Պետերբուրգ յունիսի 13-ին։ Շեվկետ-փաշան Հերցեգովինայում գտնվող Թիւրքաց զօրքերի հրամանատար է նշանակած։

ԼՕՆԴՕՆ, 24 ապրիլի (6 մայիսի)։ Կոմս Շուվալօվին սպասում են Ս. Պետերբուրգում այս շաբաթ։ Պետերբուրգում երկու շաբաթից աւելի չի մնայ։ Անգլիայի և Ռուսաստանի մէջ բանակցութիւնները շարունակվում են։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 25 ապրիլի (7 մայիսի)։ Բուրգասում ափի վրա իջան ռուսաց նոր զօրքեր։ Շէկեր-փաշան կուղևորվի Ս. Պետերբուրգ այս շաբաթվայ վերջը,

ՎԻԷՆՆԱ, 25 ապրիլի (7 մայիսի)։ Վարնայից գալիս են Կ. Պօլիս Թիւրքաց մի քանի զօրաբաժիններ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 ապրիլի։ Այսօր ուղևորվում է Կ. Պօլիս ռուսաց նոր դեսպան, իշխան Լաբանով Րօստօվսկի։

ամենամեծ սէրնի հաստութեամբ, իսկ լուն ուղղի մեծութեամբ է երևում։ Կային մեզանում սկեպտիկներ, որոնք ամենևին չէին ուզում հաւատալ այդ չափազանցութիւններին, մէջ բերելով այն փաստը, թէ այդպիսի մի գործիք անկարելի է տեղաւորել մի տան մէջ։ Կային միամիտներ էլ, որոնք առաջարկում էին հետեւեալ հարցը՝ եթէ լուն ուղղի մեծութեամբ է երևում, ապա ուրեմն որպիսի սարսափելի մեծութիւն պէտք է առնէ նոյն ինքն ուղղը այդ ապակու տակ... Մինը կախարդութիւն էր համարում այդ, մի ուրիշը ասում էր, թէ մի քանի գաղտնի աղօթքներով կարելի է ամեն բան մեծացնել կամ փոքրացնել...

Խնդիրը մնաց չը լուծված, բստ որում մեզ, չը նայելով մեր բոլոր ջանքերին, անկարելի եղաւ տեսնել վիճաբանութեան առարկան, կամ լսել նրա մասին մի որ և իցէ խելացի մեկնութիւն։

Մի անգամ էլ մեր ուսուցիչը պատուիրեց մեզ թթենու տերևներ բերել իրան, առանց մեկնելու մեզ իր նպատակը։ Շերամապահութեան վրա մենք շատ մութ ու սխալ հասկացողութիւններ ունէինք։ Մինը (այն, որ ամեն ինչ աղօթքների զօրութեամբ էր մեկնում) կարծում էր, թէ մեր պատուելին իմանում է անշուշտ մի քանի հրաշագործ խօսքեր որոնց զօրութեամբ տերևները մի քանի օրից յետոյ ոսկի են դառնում։ Մի ուրիշը իր ծնողներից լսել էր մի տեսակ ճճուի մասին, որ ուտելով թթենու տերևները, փոխանակ այլ բանի դուրս է հանում պատրաստ մետաքս...

Մեզ նմանապէս չը վիճակվեցաւ տեսնել զարմանալի ճճուներին, բայց այդ մեզ չարգելեց հետեւեալ օրը ամենայն ջերմեռանդութեամբ գործի ձեռք զարնելու, այնպէս որ երեք օր չանցաւ, և մեր թթենիները կատարելապէս մերկացան իրանց կանաչ զգեստից։

Մենք առ հասարակ շատ տարօրինակ գաղափարներ ունէինք բոյսերի և կենդանիների վրա։ Ամեն անգամ մի քանի ընկեր դաշտ գնալիս, գտնվում էր մեր միջից մինը, որ մի հրաշագործ գաղտնիք էր հաղորդում։ Մինը, օրինակ ասում էր, թէ այս ինչ խոտի սպիտակ հիւթը յատկութիւն ունէր մազ բուսցնելու, և մենք միշտ օծանում էինք նրանով մեր ծնօտները, չը նայելով որ միշտ մի և նոյն անմօրուք դաճաճներն էինք մնում։ Մի ուրիշն էլ լսել էր իր մօրից, թէ թիթեռնիկների թևերի փոշին արագոտն է անում, մենք էլ ամեն անգամ թիթեռնիկ որսալիս, տրորում էինք նրան անխնայ մեր գարշապարների վրա։ Երրորդն էլ հաւատացնում էր, երդվելով յանուն մեր եկեղեցու բոլոր սուրբերի, թէ մի տեսակ վայրի խոտ ուտելով կարելի է Սամսոնի նման ուժեղ լինել, և մենք ամբողջ օրը պտրում էինք այդ խոտը, ծամրաբեռնում էինք նրանով մեր ստամոքսները, բնաւ չը տարակուսելով, թէ տարիներ անցնելուց յետոյ մենք անպատճառ հայ Սամսոններ կը դառնանք...

Աւաղ, տարիները չուտով սլացան, անցան, բայց մեզանից ոչ միայն ոչ մի Սամսոն դուրս չեկաւ, այլ ընդհակառակն մենք բոլորս էլ դարձանք փշշտացիներ...

V

Ն... վարժապետի համակրելի կողմերից մինն էլ նրա անաչառութիւնն էր, որ նա ցոյց էր տալի պատժելու և վարձատրելու մէջ։ Հարկը պահանջած ժամանակ նա թակում էր անխտիր թէ հարուստի և թէ աղքատի որդուն, ընտրելով, միշտ մարմնի փափուկ մասերը։ Ո՞րչափ տարբեր էր այս ծեծը այն սարսափելի քօթակից, որին մենք, վերին դասարանի աշակերտքս, դժբաղդութիւն ունեցանք ենթարկվելու ամբողջ երեք տարի երեք հայ երիտասարդ հայ ուսուցիչներից, որոնք անմիջապէս Լազարեան ճեմարանից դուրս գալուց յետոյ, մեր վրա ռուսերէն լեզուի ուսուցիչներ էին նշանակված։ Թակելը նրանց համար մի անասելի զուարճութիւն էր՝ նրանք սաստիկ ծիծաղում էին, երբ խեղճ զոհը անտանելի ցաւից ստիպված էր ծիծաղաշարժ ձևեր անել։ Սրանից զատ նրանք վերին աստիճանի կողմնապահ էին հարուստ աշակերտների նկատմամբ, մանաւանդ այնպիսիների, որոնք ունէին գեղեցիկ քոյրեր, չը նայելով որ սրանցից նրանք նոյնչափ էին շահվում սիրոյ գործերում, որչափ մենք խեղճ աշակերտներս մեր հերոսներից ռուսերէն լեզուում, այսինքն է՝ ոչինչ։ Իսկ հարուստ գեղեցիկ աղջկերանց եղբայրները լաւ նկատած լինելով մեր երիտասարդ ուսուցիչների այդ թոյլ կողմը, նրանցից իրանց համար լաւ գործիք էին չինել պէտք եղած ժամանակ խեղճ դասընկերներից վրէժխնդիր լինելու։

Ես երբէք մոռանալու չեմ հետեւեալ անցքը։

Աշակերտներից մինը տեսնում է մի օր թէ ինչպէս այդ ասիացի Դօն-Ժուաններից մինը փողոցից անցկացած ժամանակ կամեցել է եղել բռնութեամբ համբուրել մեր հարուստ դասընկերներից մինի գեղեցիկ քրոջ վարդակարմիր թշերը, թէ ինչպէս աղջիկը լալով փախել է, և այլն։ Այս պատմութիւնը ամբողջ ուսումնարանում բերնից բերան տարածվելուց յետոյ հասաւ վերջապէս Դօն-Ժուանին,—որ իսկոյն ամբողջ դաղասատան բաց արեց իմանալու համար, թէ որ աղբիւրից է դուրս եկել բանը։ Գեղեցկուհու եղբայրը, որ պրօկուրորի պաշտօն էր կատարում, և որ վաղուց ինձ դէմ ոխ ունէր պահած, կարմրելով ևաւ ասաց, թէ ինձանից զատ այլ ոչ ոք կարող չէր հնարել մի այդպիսի սուտ.... Ո՞վ կարող էր համարել այն հարուածները, որ ընդունեցի այն վայրկեանին, այո, մինչև անգամ բոլոր այն տաղաչարներն ու գաւազանները որոնք ջախջախվեցան իմ խեղճ մարմնի վրա.... Չեմ իմանում, թէ ես ինչ հրաշքով ողջ մնացի այն սարսափելի գանահարութիւնից յետոյ, այսչափ միայն միտս է, որ յիշեալ անցքը առիթ տուեց մեր քաղաքի արժանապատիւ քահանային անելու մի շատ խելացի եզրակացութիւն՝ թէ հայի ոսկորները ի բնէ շատ կարծր են,—մի եզրակացութիւն, որի ճշմարտութիւնը ապացուցանում է նաև հայ ազգի ամբողջ պատմութիւնը.... Իսկ ես, որ այն ժամանակները Տրոյայի պատերազմն էի ուսանում, իմ մարդ չարաչար թակվելուց հետեւցրի այն դառն ճշմարտութիւնը, թէ գեղեցիկ սեռը կարող է շատ անգամ մեծամեծ դժբաղդութիւնների պատճառ լինել ոչ միայն մեղաւոր չափահասներին, այլ և անմեղ մանուկներին....

VI

Մանկական յիշատակներ—սիրուն երազներ....

Ո՛րչափ յաճախ է պատահում, երբ մենք մեր փորձառու հասակում տեսնելով մեր մանկութեան ու պատանեկութեան գունաւոր օդապարիկները պայթած, ոչնչացած, երբ մենք թերևս թակված բաղդի ուժգին հարուածներից, ճնշված կեանքի ծանր պայմանների լուծի տակ,—պատկերացնում ենք մեզ ամբողջ աշխարհը անմխիթար սև քօղով փաթթած.... Եւ որչափ յաճախ այդպիսի րօպէներում մենք մեր երևակայութեան թևերով թռչում ենք դէպի հեռաւոր անցեալը, մեր մանկութեան հիանալի աշխարհը, ուր ամեն ինչ նոր էր մեզ և գեղեցիկ, պարփակված մի գերբնական վարդագոյն մշուշով.... Երանի նրան, ով այդպիսի վայրկեաններում կարող է կանգ առնել, հանգչել մի քանցր, զմայլելի յիշատակի վրա, ինչպէս աւազուտ անապատի յոգնած, ծարաւի, միայնակ ուղևորը մի կանաչ, զով օվազիսի վրա... Երանի նրան, ով իր մանկութիւնից կարողանում է մտաբերել րօպէներ, որոնք թողել են նրանում անջնջելի քաղցր ապաւորութիւններ... Երանի նրան վերջապէս, ով իր կեանքի գոնէ առաջին օրերում ազատ է մնացել թշուառ կեանքի, հասարակական պայմանների խիստ հարուածներից, ով դէթ իր մանկութեան հասակում—ստիպված չէ եղել անիծել աշխարհը ու ծնած րօպէն...

Ն. Նախիջեան — Մ. Թիլթիլինջեան

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ — Типографія Мартиросіанца

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ—ԱՍԵՆԻԶԱՑԻՈՆԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԲԱԺՆԻ ԳԼԽԱՒՈՐԸ ծաղիկ տարափոխիկ հիւանդութեան առաջն առնելու համար, հրաւիրում է իր բաժնի մէջ (Թիֆլիսի առաջին, երկրորդ, երրորդ և առանձին մասերի) բնակիչներին որքան կարելի է շուտով կրել երեխաների ծաղիկը: Ծաղիկը պատուաստում են երեքշաբթի, ուրբաթ և կիրակի օրերը առաւօտեան ժամի 10-ից ծաղիկ պատուաստող հիմնարկութեան մէջ, որ գտնվում է Զավչավաձևսկայա փողոցում, զինուորական գիմնազիայի դիմացը: Բացի այդ առողջական առաջին բաժինը ունի ծաղիկ պատուաստող, որ ամեն օր ծնողների պահանջներին համեմատ ծաղիկ է պատուաստում տներում:

3—3

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ, որ ուսում է առել Փարիզում, ցանկանում է տալ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ: Կարող է նոյնպէս ՌԵՊԵՏԻՏՕՐԻ ՊԱՇՏՕՆ վարել: Հասցէն կարելի է իմանալ «ՄՇԱԿԻ» Խմբագրատանը:

9—10

ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ ԵՆ ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ

Վաճառականներից և տներ շինողներից տուած ձևերով կամ գործարանների պրէյսկուրանտներով՝ պատուհանների, դռների և վառարանների կազմածքներ (приборы): Բացի այդ ծախվում են մանր կողպէքներ (замки), գլանակներ, գամեր, սողնակներ (задвижки), որոնք գործ են ածվում արկղների, կոմոդների, պահարանների և բազկաթոռների համար: Ծախվում են նմանապէս ծորակներ (краны), սամովարներ, մամակալներ, և այլն: Այս բոլոր իրեղէնները եղ. Բատաշեվների Տուլայում գտնված յայտնի գործարանից են: Ցանկացողները Թիֆլիսում պէտք է դիմեն «Русскій Магазинъ» Միխայելովսկայա փողոց № 85:

Կովկասի համար գործակալ Ա. ԿՐԻԺԱՆՕՎՍԿԻ:

6—6 (2)

ТИФЛИССКІЙ КОЖЕВЕННЫЙ ЗАВОДЪ
ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԿԱՇՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Տամծէլեննայա փողոցի վրա Ցունաց եկեղեցու դիմաց տուն № 22

Պատիւ ունի յայտնելու պ. պ. վաճառականներին և սպառողներին, որ այդ գործարանում գործվում են և նորա մէջ միշտ մեծ քանակութեամբ գտնվում են ամեն տեսակ ԿԱՇԻՆԵՐ կօշիկների, Թամբերի, կառքերի արուեստների համար և նոյնպէս հում կաշիներ:

Մեծ քանակութեամբ վաճառելը կատարվում է գործարանի կանտօրայում, որտեղ ընդունվում են և պատուէրներ: Մաս մաս ծախվում է Սիօնի մայր եկեղեցու դիմաց գտնվող մագազինում:

13—25 (2)

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ՀՈՎԱՆԱՎՈՐՈՒԹԵԱՆ ԹԻՖԼԻՍԻ ընկերութեան նախագահը պատիւ ունի խոնարհաբար խնդրել ընկերութեան և վարչութեան պ. պ. անդամներին ներկայ գտնվել ընկերութեան ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆՍՏԻՆ, որ լինելու է մայիսի 2-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին:

1—3

Շուտով հրատարակելու եմ իմ ժողոված «Անեկդօտները», որոնք պարունակում են իրանց մէջ շատ երևոյթներ ազգային ներկայ և անցեալ կեանքից:

Տպվելու են բաժանորդագրութեամբ. ամեն մի օրինակի գինը 50 կոպ. է: Թիֆլիսում բաժանորդ կարելի է գրվել պ. Զաքարիա Գրիգորեանցի գրավաճառանոցում:

3—3 Գ. Շերմազանեանց.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԻՑ

Հիմնվելով Թիֆլիսի Դումայի փետրվարի 22-ի վճռի վրա, Քաղաքային Վարչութիւնը յայտնում է հետևեալը:,) Ներկայ տարվայ մայիսի 1-ից սկսեն ընտրողական ցուցակներ կազմել և այն անձինք, կամ պետական և այլ հիմնարկութիւնները, որոնց վրա քաղաքային տուրքերի ապառիկներ կը լինեն, չեն մանի ընտրողական ցուցակների մէջ: 2) Այն անձինք, որոնք քաղաքի մէջ չունեն անշարժ կալուածներ, այլ վերցնելով առևտրական դօկումենտներ, ստացել են իրաւունք մասնակցել ձայնաւորների ընտրութեանը, պարտաւոր են մինչև մայիսի մէկ ներկայացնել վարչութեանը վկայական, որ նոքա վերջին երկու տարիները մշտական, կամ ժամանակաւոր բացակայութեամբ գտնվել են քաղաքում: Այդ վկայականները պէտք է տան կամ այն դասակարգի գլխաւորները, որոնց ներկայացողները պատկանում են, կամ պօլիցիան, կամ այն տանտէրերը, որոնց տանը բնակվել են: Այս վերջին հանգամանքում տան տիրոջ ստորագրութիւնը պէտք է նօտարը վաւերացնէ: Այն անձինք, որոնք այդպիսի վկայականներ չեն ներկայացնի մինչև նշանակած ժամանակը չեն մանի ընտրողական ցուցակի մէջ: 3) Այն անձինք, որոնք ընդհանուր կալուածներ ունեն, կամ նոր են գրել և չեն նշանակած դօկումենտների գրքում պարտաւոր են մինչև մայիսի մէկը յայտնել Վարչութեանը իրանց մասնակցութիւնը և ցոյց տան կալուածի այն մասը, որ իրանց է պատկանում: Նրանք, որոնք մինչև նշանակած ժամանակը չեն յայտնի իրանց իրաւունքները չեն մանի ընտրողական ցուցակը: 4) Ընտրողների հաւատարմատարները, կամ անչափահասների հոգաբարձուները պարտական են ներկայացնել առաջինները՝ հաւատարմաթուղթեր նշանակած գրոշմած թղթի վրա (ներքին գործերի մինիստրի շրջաբերական նոյեմբ. 26-ից 1876 թ. № 10,766), հաւատարմաթուղթերը պէտք է նօտարից հաստատված լինի, եթէ հաւատարմատուի ստորագրութիւնը Վարչութեանը յայտնի չէ, իսկ հոգաբարձուները պէտք է ներկայացնեն հոգաբարձական հիմնարկութիւններից հաստատութիւն: Ինչպէս հաւատարմատարները, նոյնպէս հոգաբարձուները կը մանեն ընտրողական ցուցակի մէջ իրանց հաւատարմատուների կամ հոգատարվածների անունով մի և նոյն համարով, իսկ ընտրողների ժողովի նիստի ժամանակ այդ անձանց անունները կը կախվեն այն դահլիճի մէջ, որտեղ նիստ կը լինի:

3—3 1—(մարտի 31-ին, ապրիլի 26)

МАГАЗИНЫ ОТДАЮТСЯ ВЪ НАЕМЪ
ПО ОЧЕНЬ ДЕШЕВЫМЪ ЦѢНАМЪ
ВЪ ГАЛЛЕРЕѢ АРЦРУНИ.
ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԵԱՈՒՄ
ՇԱՏ ԷԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ ՎԱՐՁՈՎ ԵՆ ՏՐՎՈՒՄ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐԸ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ ներկայ տարվայ մայիսի 10-ին իր ներկայութեամբ կը լինի աճուրդ տալու կրկնաճուրդի քաղաքի 1300 լապտերների նաւթով լուսաւորելը կապալով տալու համար: Աճուրդը բերանացի կը լինի, աճուրդի օրը կարող է նոյնպէս ծրարած յայտարարութիւններ ներկայացնել: Յիշեալ աճուրդի պայմանները կարելի է տեսնել վարչութեան մէջ ամեն օր, բացի տօներից, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև ժամի մէկը կէսօրից յետոյ:

Թիֆլիսի քաղաքային հիւանդանոցի վարչութիւնը յայտնում է, որ իրանց երեխաներին ծաղիկ կրել ցանկացողները, կարող են հիւանդանոցին դիմել, որտեղ ծաղիկ պատուաստելը բժիշկների ներկայութեամբ կը կատարվի երկուշաբթի և ուրբաթ օրերը 10-մինչև 12 ժամը: Ծաղիկ պատուաստելու վճարը 30 կոպ. է, իսկ աղքատների համար ծաղիկ կրելը ձրի է:

Դիրեկտորի տեղ Վերմիշեվ:

3—3

ԱՊՐԻԼԻ 27. Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Ց Ո Յ Ց ԹԻՖԼԻՍ 1878.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Ապրիլի 26-ին)

	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպերիալը)	8	80
Հին 82 պր. մ. արծ. 1000 մ.	1500	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 »	1300	—
Վիգրիշնի 5%, առաջի փոխառութեան տոմ. 100 »	233	—
Երկրորդ 5% վիգրիշնի »	235	—
Մարսելի կուրսը 237—	100	—
Լօնդօնի կուրսը Օդեսայի վրա.	10	67
Վենայի կուրսը աժէ 112 գլ.	121	—
Դուբեժի բարաթը.	5	75
Առևտրական բանկի ակցիան 200 մ.	300	
Փօթի Թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	125	—
Շաքարը բրօցկու	8	40
» միւս տեսակը	8	30
» չաքարուապը	6	—
» տրանզիտը	6	50
» մաքուր վճարած	12	—
Բամբակը Երևանու Ամերիկայի սերմից	8	50
Միւս տեսակը հին սերմից	7	70
Բուրդը Թուշի	8	50
» Թարաքամի	4	50
Ալիւր Շորագալու	2	—
» Երևանի	—	—
Գարին	1	40
Մոմը բնաճարպի (стеар.)	13	40
Մետաքս Նուխվայ	160	—
Կախեթունը	90	—
Կոկոնը Նուխվայ (բոժ.)	47	—
Ֆրիգոնը (լաւը) Ագուլեաց	55	—
Կոֆէն մօկօի	28	—
» լիվանի	20	—
» մարտինկօյինը	19	—

ՀՆՈՒԱԳԻՐ

Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները	Ր.	Կ.
Ռուսաստան	1	
Ավստրիա	2	
Անգլիա	3	
Գերմանիա	4	
Ֆրանսիա	2	88
	3	75

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ (Վէրայի վրա № 38)

Ծննդկանների ընդունելութիւնը ցերեկվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ, օրը 50 կոպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ: Առանձին սենեակներում ամիսը 30 — 50 րուբլ: Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական:

Երթևեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 9½ մինչև 11 ժամ առաւօտեան: Բժշկապետ Անանով:

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև Փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րոպէ առաւօտեան: Մինչև Միխայլօվօ (խառն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րոպէ:

	առաւօտ.	երեկոյեան
Թիֆլիսից	9. 21	5. 18
Գօրի	11. 58	9. 43
Միխայլօվօ	1. 29	11. 57
Բրօն	6. 47	
Փօթի	9. 40	
	առաւօտ.	
Փօթիից	9. 13	
Բրօն	12. 13	
Միխայլօվօ	5. 39	1 37
Գօրի	7. 5	4 8
Թիֆլիս	9. 31	7 56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9 ժ. 31 ր. երկրորդը՝ առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տեղերի գինը Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխեթ	90	68	38
Գօրի	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ	5. 22	3. 92	2. 18
Բրօն	9.	6. 75	3. 75
Փօթի	13. 1	9. 75	5. 42

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ լրագիրներ և թէ ծանր փօստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7: Իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան:

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փօստը ստացվում է Թիֆլիսում ամեն օր: Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ օրերը: Երևանի տրակտից՝ երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ: Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղուց ամեն օր: Նուխու տրակտից՝ չորեքշաբթի և կիրակի: Բելիկլիւչի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

	կոպ.
Բաց նամակը արժէ	4
Ռուսաստան և Եւրոպայի բոլոր երկիրները նամակը ար՝է	8
Ամերիկա	8
Պարսկաստան	8
Հնդկաստան	70
Եգիպտոս	27

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը առաւօտ 9 ժամից մինչև 1 կէսօրից յետոյ:

Երկուշաբթի. Վէրմիշեվ և Գօրալեվիչ ներքին հիւանդութիւններ, Քուչարեանց վիրաբուժական և ականջի հիւանդութիւններ:

Երեքշաբթի. Վէրմիշեվ ներքին հ. Բէյխ աչքի հ. 9—11 ժամ, Ա. Բախուտով կանանց, երեխաների հ. և մանկաբարձութեան:

Չորեքշաբթի. Վէրմիշեվ ներքին հ. Բակստ կրծքային և ջղային:

Հինգշաբթի. Վէրմիշեվ ներքին հ. Գավրօնսկիյ կանանց և մանկաբարձութեան, 9—10 ժամ, Բակստ վեներական և կաշու հ. Օբրէխտ ատամնացաւեր:

Ուրբաթ. Վէրմիշեվ ներքին հ. Բախուտով մանկաբարձութեան, կանանց և երեխաների հ. Քուչարեանց սիֆիլիտական և միզային գործարանների հ.

Շաբաթ. Վէրմիշեվ ներքին հ. Բէյխ աչքերի հ. Բակստ կրծքային և ջղային հիւանդութիւններ:

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—ԷՋՄԻԱԾԻՆ. *** Խմբագրութեան մէջ ընդունած կանոնին համեմատ պատճէնը չենք վերադարձնի:

—ԲԱԳՈՒ. Կ. Դ. Ձեր եղբօր բաժանորդագնի պակասորդ 3 րուբլ արդէն ստացել էինք: Կուղարկենք ձեզ ամբողջ տարով: Հասցէն կը փոխենք:

—ՍՏԱՎՐՈՊՈԼ. Գ. Զ. Ձեր նամակից լուրեր քաղեցինք: Շարունակեցէք գրել, ձեր ոճը վատ չէ, աշխատեցէք մեծ մասամբ լուրեր հաղորդել:

—ԳԱՆՁԱԿ. Ն. Ս. Ձեր նամակից լուրեր քաղեցինք, միւս մասը չենք տպի, այդպէս հեշտութեամբ չէ կարելի վիրաւորել մի որև է անձնաւորութիւն:

—ԹԻՖԼԻՍ. Ա. Բ. Ձեր գրվածքը չենք տպի: Մենք զարմանում ենք, ինչպէս համբերութիւն ունեցանք այդպիսի բան գրել:

Дозволено Цензурою Апрѣля 26 1878 г. Тифлисъ Типографія Мартиросіанца Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ